

területén 3 új régészeti lelőhelyet azonosított Makoldi Miklós és Miskolczi Melinda a teljesen lehumusztolt felszínen (*Felsőzsolca, Árvízvédelem, anyaggyerőhely 1., 2. és 3. KÖH 76497, 76499 és 76501¹⁸*). Az 1–2. lelőhelyek a bronzkorra és a népvándorláskorra keltezhetőek, a 3. lelőhelyen Árpád-kori kerámiaanyagot is gyűjtöttünk.

2011 március–áprilisában Koós Judit, Lovász Emese és Simon László vezetésével az alábbi lelőhelyek feltárását végezték:

Csepnyik, Dél (KÖH 76495): A Sajó K-i partján végzett árvízvédelmi beruházások kapcsán a vasútállomástól ÉNy-ra 2011. március 10–15. között régészeti megfigyelést, majd leletmenő ásatást végeztünk. A feltárás során bronzkori település részletei kerültek elő az egykori szőlő és gyümölcsös helyén kialakított L alakú új töltés nyomvonalán. A megfigyelt és feltárt objektumok nagyobb része hulladékártoló gödör, ezeken kívül egy oszloplyuk, egy nagyobb földnyerő hely, és egy téglalap alapú földbemélyített padlójú ház került elő, ÉK-i sarkában kövekből épített tűzhellyel, a ház sarkaiban és oldalfalainak közepén oszloplyukakkal. Az objektumokból előkerült csekély leletanyag (behúzott peremű táltöredékek, seprős díszű oldal-töredékek, nagyobb méretű fazekak oldal-, és peremtöredékei, kónikus testű hombár töredékei, néhány finom fekete díszkerámia, valamint idöltöredék, tűzikutya, patics és állatsontok) alapján a bronzkor korai szakaszára keltezhetjük a településrészletet.

Csepnyik, Észak (KÖH 16566): 2011. március 29-től két héten át végeztünk feltárást a 6. sz. gátszakaszon. A humusztolás nyomán 63 objektum folytja bontakozott ki, melyek egy része sekély mélységű, leletanyag nélküli gödör, illetve egy árok volt. Kibontottunk egy 4 cölöpös házat, egyik sarkában mészkövekből rakott kis kemencével, melynek tapasztásából peremen belüli hullámköteggel díszített kerámia került elő. Az L-alakú feltárási terület túlsó szélén egy nagy valószínűséggel szkíta telep maradványai bontakoztak ki: amorf, többszörös gödrökkel tagolt objektumok, melyekből jellegzetes bronz nyílcsúcs, orsógomb, és felhúzott fülű bögre származik, nagyobb mennyiségű kerámia-töredék mellett. Téglalap alakú, égett falú gödrök, és egy kőpakolásos tűzhellyel ellátott, nagyobb méretű ház tartozott még az utóbbi régészeti korszakhoz.

OVIT 1. lh. (KÖH 90191): Felsőzsolcától É-ra, a Kis-Sajó egyik kanyarulatától K-re, egy kiemelkedésen, az itt található áramfejlesztő teleptől ÉNy-ra terül el. Átlagos tengerszint feletti magassága 115 m. Az ásatás során 50 régészeti objektumot azonosítottunk. Ezek két, egymástól markánsan elváló korszakba tartoznak: döntő többségük az Árpád-kor korai szakaszához kapcsolható, míg kisebb részben egy mindeddig nem ismert újkori temető Ny-i részletét tártuk fel. Ez utóbbihoz összesen 10 sír tartozik. A kora Árpád-kori objektumok döntő többsége tárológödör. Előkerült továbbá 3 szabadon álló kemence, valamint 6 félig földbe mélyített lakóépület maradványa is. Az egyik Árpád-kori veremház környezetében egy széles, az ásatási terület K-i szélé alá befutó, derékszögben kanyarodó

árok került elő. Pontos kora, leletanyag hiányában nem állapítható meg, azonban stratigráfiai helyzete alapján későbbi a kora Árpád-kori lakóháznál. Az ásatási terület D-i részén lévő Árpád-kori lakóházak között egy cölöpszerkezetes épület szabályosan rendeződő oszlophelyei kerültek felszínre.

OVIT 3. lh. (KÖH 90299): A településtől É-ra, a Kis-Sajó egyik kanyarulatában, a folyó bal oldali árterén, egy enyhe kiemelkedőn, mintegy 110 m-es tengerszint feletti magasságban található. A humusztolást követően 28 objektum folytja rajzolódott ki. A foltdokumentáció készítését követően a lelőhelyet további bolygatás nélkül visszatemették.

A tervezett gát nyomvonalában 2011. március–áprilisban végeztünk feltárást: 11 objektumot bontottunk ki, melyek közül gödrök, kemencék, oszlophelyek és egy kút jeleztek az egykori település(ek) meglétét.

A területet elsőként a római császárkorban lakták, erre utal az egyik kemencéből és a hozzá tartozó munkagödörből előkerült nagymennyiségű kerámia-töredék. Vélhetően ehhez a korszakhoz tartozott a tervezett anyaggyerő helyén, humusztolás során előkerült sír is, amely DK–ÉNy-i tájolású, nyújtott temetkezés volt, bal alsó lábszára felett egy vaskéssel.

A legtöbb, jellegzetes Árpád-kori (11–12. század) cseréptöredék az 1. sz. objektumból látott napvilágot, melyből nagy mennyiségű állatsontot is kibontottunk. Előkerült a település kútja is, betöltésében hullámvonalas díszítésű fazekak és egyéb töredékek mellett egy szerszámkövet, valamint állatsontokat találtunk.

A régészeti megfigyelést Hajdú Melinda, Miskolczi Melinda, Gál Viktor, Hajdú István, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Pálfi Tibor, Páll Gergely, Szabó István végezte, a leletmentésen részt vettek a Herman Ottó Múzeum munkatársai: Szörényi Gábor régész, valamint Balikó Béla, Bogdán Péter, Homola Krisztina, Marozsán Zsolt, Szabó István, Szabó László.

KOÓS JUDIT – LOVÁSZ EMESE – SIMON LÁSZLÓ

90. Felsőzsolca határa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő?, N?, Á

2011 folyamán terepbejárásokat végeztem a Miskolc–Nyíregyháza vasút korszerűsítése által érintett régészeti lelőhelyeken.

Csepnyik (MNy-1 lh., KÖH 76495): A vasúti nyomvonal 1858–1861 hm-szelvénye között kis kiterjedésű, ős-, vagy népvándorlás kori lelőhely nyomait találtuk meg. A jelzett területen egy bolygatott régészeti lelőhely nyomait fedeztük fel. Felsőzsolca Ny-i szélén a Sajóval párhuzamosan új árvízvédelmi töltés épült. A töltés a faluból Alsószolcára vezető országúttól kb. 200 m-re éri el a vasutat. A töltés védett oldalán végigfut egy mély vízelvezető árok, mely ettől a ponttól kezdve a vasúttal párhuzamosan halad a Sajó felé. A V metszetű árok oldalában és aljában több régészeti objektum folytja látszódott, és körülöttük elvéve régészeti korú edénytöredékek is voltak. Az árok mindkét oldaláról – árvízvédelmi okok miatt – elszállították a kitermelt földet, így azt nem lehetett megvizsgálni. Azt, hogy egy régészeti lelőhelyet vágtak át a csatorna ásásakor, erősíti az is, hogy a település rendezési tervében ezen a részen egy régészeti lelőhelyet jelölnek, mely azonban nem szerepel sem a múzeumi, sem pedig a KÖH nyilvántartásban. A katonai fel-

18 A lelőhely Miskolc közigazgatási területére esik ugyan, de a nyilvántartásban Felsőzsolca településnév alatt szerepel.

méréseken és a topográfiai térkép szintvonalain egyértelműen látszik, hogy ezen a területen a Sajó egy nagy kanyart írt le, melyet a szabályozás során kiegyenesítettek. A meder fizikailag is elválasztja a két lelőhely markánsan kiemelkedő dombját. Az 1. katonai felmérésből következik az is, hogy a most felfedezett lelőhely valószínűleg egy települést alkotott a vasúttól ma D-re lokalizált 16565 számon nyilvántartott régészeti lelőhellyel, azzal ugyanis egykor egy dombhoz tartozott, csak a vasút építése vágta ketté a dombhátat. Ez örökségvédelmi szempontból azt jelenti, hogy a vasút építésekor annak két oldalára kerülő régészeti lelőhelyet jelentős roncsolást érte. A vizesárokotól É-ra eső terület gyümölcsös, szőlő, mai állapotában erősen benőtt, elgazosodott, alapos bejárásra jórészt alkalmatlan. Végezetül megállapítottuk, hogy a vasút tervezett fejlesztése nem veszélyezteti a régészeti lelőhely épségét, a fejlesztés ugyanis a vasút jelenlegi határain belül marad.

Kartács-dűlő (MNy-2. lh., KÖH 16565, 15855): A nyomvonal 1861–1863 hm-szelvénye között nagy kiterjedésű, már nyilvántartott Árpád-kori település felszíni nyomaait azonosítottuk. A lelőhely a vasúttól D-re található, a Felsőszolca vasúti állomástól Ny-ra, mintegy 300 m-re. A lelőhely a szabályozás előtti Sajó által körülvevett szigetszerű dombháton helyezkedik el. A katonai felméréseken jól látszik, hogy a szigetnek a K-i oldalon egy igen keskeny földnyelv biztosította a megközelíthetőségét. Ugyancsak az 1. felmérésből és a domborzati elemekből következik az is, hogy a most felfedezett lelőhely valószínűleg egy települést alkotott a vasúttól ma É-ra eső, és ebben az örökségvédelmi hatástanulmányban 1. számon bemutatott régészeti lelőhellyel, azzal ugyanis egykor egy dombhoz tartozott, csak a vasút építése vágta ketté a dombhátat. A lelőhely a vasúttól D-re fekszik. A vasúti töltés mentén egy több m mély, és kb. 20–25 m széles árok húzódik, amely akkor keletkezett, amikor a 19. századi vasúti töltéshez anyagot bányászták a helyszínről. Emiatt a lelőhely ép része ma már messze található a beruházási területtől. Ugyanakkor az is igen valószínű, hogy a dombhát kettévágásakor és a helyi építési anyag bányászata közben a lelőhely jelentősen roncsolódott. A vasút tervezett fejlesztése nem veszélyezteti a lelőhely épségét, a fejlesztés ugyanis a vasút jelenlegi határain belül marad.

SZALONTAI CSABA

91. Fertőd, Sportpálya (Esterházy-kastély előtt) (KÖH 46339)

(Győr-Moson-Sopron megye) V, I

2011. október 5. és november 21. között régészeti szakfelügyeletet láttunk el a Fertőd, 8518 jelű Fertőendréd–Sopron összekötő út Esterházy-kastély előtti szakasza, gázvezeték kiváltás és villamos hálózat kiépítése földmunkái során. A munkaterület korábbi régészeti tevékenységek alapján a kora vaskorra tehető régészeti lelőhelyen található. Ebből a korszakból a gázvezeték árkaiban egy nagy méretű gödör részletét tártuk fel, ahonnan kerámiatöredékeket és állatcsontot gyűjtöttünk. A kastély kapuja előtti szakaszon 19. századi téglából boltozott csatorna maradványa került elő. A villanyvezeték nyomvonalán – ahol egyébként a terepbejárások alapján a jelenségek várhatóak voltak – kérésünkre a megrendelő szondákat nyitott, hogy el-

dönthessük, szükség van-e megelőző feltárára. A szondákban régészeti jelenséget nem tapasztaltunk. A kivitelezés során ezen a szakaszon egy kavicsba ázott, állatcsontokkal teli gödröt tártunk fel, korát nem lehetett meghatározni. Kerámiatöredékek csak a humuszból, bolygatott területről kerültek elő.

Munkatárs: Nemes András művészettörténész.

GABRIELI GABRIELLA

92. Fényeslitke, Nagy-lapos-dűlő (KÖH 59512)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) R, B, Á

A Záhony térség belső közúti infrastruktúrájának fejlesztéséhez kapcsolódóan az MNM NÖK 2011. április 7–19. között folytatta a lelőhely 2010-ben megkezdett feltárást.¹⁹ A lelőhely Fényeslitkétől K-re, egy a környező vízenyos területből kissé kiemelkedő ÉNy–DK-i dombháton található. A feltárt terület mindösszesen 9088 m² nagyságú volt, amely a lelőhely középső részét érintette. 2010–2011-ben összesen 100 rézkori (badeni kultúra), bronzkori és Árpád-kori objektum került elő.

Az őskori jelenségek a domb tetejére és az attól D-re eső területre összpontosultak. Szinte az összes objektum egy telephez tartozott, csak egyetlen, urnás-hamvasztásos temetkezést sikerült rögzítenünk. A rézkori objektumokból egy földbe mélyített ház emelkedik ki, melyből nagyobb mennyiségű kerámia került elő.

Az Árpád-kori telep objektumai szintén a dombon kezdődtek, s a lelőhely É-i része felé folytatódtak. Főleg külső kemenéket tártunk fel, párban vasmegmunkálásra utaló alapanyagot és salakot rögzítettünk. Egy füstölőt is feltártunk. Kevés épület került elő, ezek többsége az ásás ÉK-i felében, többségük a feltárási határon túlra nyúlik. Valószínűleg a telep központja is K-ebbre található, ennek tisztázása egy későbbi ásás feladata. Az objektumokból gyorskorongolt, jól profilált, kannelálás díszű kerámiák kerültek elő.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után az MNM-ben kerül végleges elhelyezésre.

A feltárási munkatársai: Kriveczky Béla régész; Frank Tamás, Kiss András, Krizsnóvszky Máté, Ligeti Gábor, Pál Róbert és Reszler József Péter technikusok.

KISS CSABA KÁLMÁN

93. Fonyód, Várhegy (KÖH 54136)

(Somogy megye) Kö

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságát 2009-ben értesítette a fonyódi önkormányzat, hogy a Várhegyen új kilátót terveznek. Az előzetes megbeszélések során megtudtuk, hogy az építmény alapozásakor földmunkákat fognak végezni, ami előtt fel kell tárnunk az érintett területet. Mivel a tervekben

¹⁹ RKM 2010, 227.